

Грибань Галина Віталіївна,
науковий співробітник відділу логопедії
ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ ТРУДНОЩІВ ЗАСВОЄННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЛЕКСИКИ І ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

Тенденції розвитку освіти характеризуються модернізацією форм організації навчального процесу, зокрема поширенням змішаного формату навчання, який поєднує дистанційну (онлайн) та очну (офлайн) форми роботи. Такий формат, з одного боку, розширює можливості для індивідуалізації навчання, використання цифрових ресурсів, мультимедійних засобів та інтерактивної взаємодії; з іншого – створює нові виклики для дітей з особливими освітніми потребами, насамперед для тих, хто має порушення мовлення.

Актуальності набуває пошук ефективних засобів і навчальних інструментів, здатних забезпечити повноцінне засвоєння навчального матеріалу, розвиток мовленнєвої активності та подолання індивідуальних труднощів у дітей з особливими мовленнєвими потребами. Таким засобом, що забезпечує реалізацію **вищезазначених завдань, може** виступати навчальний посібник.

Навчальний посібник, як і підручник, належить до основних видів навчальної літератури і розглядається як доповнення або поглиблення змісту підручника [3]. Проте, навчальний посібник може охоплювати окремі теми, розділи чи аспекти навчальної програми, забезпечуючи їх поглиблене, практично-орієнтоване та корекційне опрацювання.

Неповне засвоєння та опанування мовленнєвих компонентів дитиною негативно позначається на розвитку її комунікативних умінь, лексичного запасу, здатності добирати й поєднувати слова відповідно до ситуації спілкування, розуміння смислових відтінків та побудови зв'язних висловлювань. Діти з особливими мовленнєвими потребами мають недостатню сформованість лексичної та зв'язної сторін мовлення, що призводить до труднощів у вираженні власних думок, побудові послідовних розповідей, розумінні змісту почутого або

прочитаного, що, у свою чергу, гальмує пізнавальний та соціальний розвиток дитини, а також перешкоджає успіхам у навчанні. Недорозвинення лексичної сторони мовлення негативно впливає на засвоєння інших компонентів мовленнєвої системи (фонетико-фонематичної системи, складової будови, граматичної будови, зв'язного мовлення). Також здатність до навчання в школі та його успішність залежить від рівня оволодіння дитиною зв'язним мовленням. Адекватне сприймання та відтворення текстових навчальних матеріалів, вміння давати розгорнуті відповіді на запитання, самостійно викладати свої судження – усі ці та інші навчальні дії потребують достатнього рівня розвитку зв'язного мовлення [1, 2].

У контексті психолінгвосинергетичного підходу на перший план виходить формат навчального посібника. Зокрема, навчальний посібник з подолання труднощів засвоєння та використання лексики і зв'язного мовлення є структурованим, наочним і корекційно спрямованим інструментом мовленнєвого розвитку дитини. Він забезпечує поєднання різних методів роботи, дозволяє ефективно організовувати самостійні заняття, зберігаючи системність, поетапність і мотивацію до мовленнєвої діяльності. Зокрема, для підтримання мотиваційної складової, в навчальному посібнику використаний персонаж який супроводжує дитину протягом всього навчання. Такий герой сприймається дитиною не як вчитель, а як друг. Він викликає симпатію, радіє разом з дитиною, шукає правильні відповіді та підтримує. Таким чином створюється «ефект гри». До того ж, персонаж допомагає дитині орієнтуватися в навчальному посібнику, спонукає до виконання нових завдань та, при потребі, надає підказки.

Слід зазначити, що навіть під час очного навчання обмежений часовий ресурс занять часто не дозволяє повною мірою відпрацювати та подолати індивідуальні труднощі засвоєння лексики й зв'язного мовлення. Саме тому навчальний посібник стає засобом продовження і закріплення роботи поза межами занять, підтримує безперервність корекційно-розвивального процесу, сприяє самостійній активності дитини та участі батьків у мовленнєвому тренуванні.

Психолінгвосинергетичний алгоритм навчально-методичного забезпечення, що покладено в основу посібника, дозволяє враховувати як когнітивні, так і соціо-емоційні аспекти мовленнєвого розвитку та, завдяки гнучкості, забезпечує можливість адаптації до індивідуальних особливостей дитини. Такий алгоритм передбачає поетапне залучення вищих психічних функцій, а саме: уваги, пам'яті, мислення, уяви, у процес формування мовленнєвих умінь і навичок. Важливою складовою цього процесу є використання завдань різної модальності, які активізують різні канали сприймання інформації, стимулюють міжаналізаторні зв'язки та забезпечують глибше осмислення й узагальнення мовного матеріалу. Даний підхід дозволяє підвищити ефективність корекційно-розвиткової роботи, оскільки поєднання різних модальностей сприяє формуванню цілісного мовленнєво-пізнавального досвіду дитини та розвитку її комунікативної компетентності. Крім того, психолінгвосинергетичний підхід орієнтований на створення умов для внутрішньої мотивації дитини до мовленнєвої активності, підтримку її позитивного емоційного стану. Передбачена можливість адаптації навчальних завдань і методичних прийомів до рівня мовленнєвого досвіду, темпу засвоєння та особистісних потреб учня.

Отже, у контексті сучасної освітньої парадигми навчальний посібник є невід'ємною складовою ефективної системи підтримки дітей з особливими мовленнєвими потребами, забезпечуючи наступність, гнучкість і цілісність мовленнєвого розвитку незалежно від формату навчання. Він також сприяє реалізації індивідуального підходу, формуванню комунікативної компетентності, розвитку пізнавальної активності та емоційно-вольової сфери учнів. Такий посібник виконує не лише інформаційну, але й корекційно-розвиткову та мотиваційну функції, створюючи умови для інтеграції логопедичних технологій у загальноосвітній процес і забезпечуючи ефективну взаємодію між педагогом, дитиною та її найближчим соціальним оточенням.

Список літературних джерел.

1. Данілавічюте Е., Трофименко Л., Ільяна В., Рібцун Ю., Мартинюк З., Грибань Г. Психолінгвістичні дидактичні технології діагностики і подолання мовленнєвих порушень у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. – Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології НАПН України, 2022. – 847 с. – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734273/>
2. Данілавічюте Е., Трофименко Л., Мартинюк З., Аркадьєва О., Грибань Г. Програма з корекційно-розвиткової роботи «Корекція мовлення» для 1–4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з тяжкими порушеннями мовлення [Електронний ресурс]. – Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2024. – 102 с. – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743652/>
3. Українська бібліотечна енциклопедія. Навчальний посібник [Електронний ресурс]. – Київ: Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого, 2019. – Режим доступу: https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA?utm_source=chatgpt.com

Гулевич Світлана Василівна,
науковець-дослідник,
аспірантка Львівської національної академії мистецтв
м. Львів, Україна

СПОСІБ ПЕРЕДАЧІ КОЛЬОРОВОГО СПЕКТРУ

ЗАСОБОМ ТАКТИЛЬНОГО СПРИЙНЯТТЯ

ЯК ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

В даних тезах представлено авторський спосіб передачі кольорового спектру засобом тактильного сприйняття, що забезпечує доступність кольорової інформації для осіб із порушенням зору. Розробка поєднує педагогічний і технологічний підходи, дозволяючи створювати навчальні матеріали, тактильні